

Ar išliksime neutralūs?

Griūnant Sovietų Sąjungai, 1990 metų birželį Kijeve buvo sušauktas beįsivaikštančių sovietinių respublikų černobyliciečių organizacijų suvažiavimas, kurio tikslas buvo įkurti sąjunginę „Černobylio sąjungą“. Suvažiavime taip pat dalyvavo Lietuvos judėjimo „Černobylis“ atstovai ir Latvijos bei Estijos černobyliciečių organizacijos. Važiauta ne stoti į naujai kuriamą organizaciją, bet susipažinti ir užmegzti ryšius su giminingais judėjimais. Po trijų dienų debatų buvo įsteigta sąjunginė „Černobylio sąjunga“ su centru Kijeve. Toji organizacija gyvavo iki 1991 metų gruodžio.

Griuvus Sovietų Sąjungai vėl buvo sukvietos į Kijevą černobyliciečių organizacijos, tik dabar jau atstovaujančios penkiolikai nepriklausomų šalių. Taip buvo įkurta tarptautinė organizacija „Černobylio sąjunga“, suformuota koordinacinė taryba iš visų šalių atstovų ir išrinktas prezidentas. Juo tapo poetas Vladimiras Šovkošitny.

Vėliau į šią organizaciją įstojo ir kitų šalių organizacijos, kaip antai: Austrijos „Antiatom International“, Šiaurės Amerikos „Černobylio“ sąjunga, kuriai, beje, vadovavo lietuvis Frenk Petkevičius. Iš viso organizacijoje buvo virš 20 šalių atstovai.

Per „Černobylio sąjungą“

buvo keičiamasi informacija apie tose šalyse priimtus įstatymus bei kitus norminius aktus, liečiančius Černobylio avarijos padarinių likviduotojus, taip pat keičiamasi leidžiama literatūra, informuojama apie vykdomus projektus. Pirmaisiais metais pastoviai vykdavo koordinacinės tarybos posėdžiai, buvo šaukiami ir organizacijos kongresai. Rusijos diplomatų iniciatyva tarptautinė „Černobylio sąjungos“ organizacija buvo priimta į Jungtinių Tautų Organizaciją stebėtojo teisėmis.

Jungtinės Tautos apvalių Černobylio katastrofos datų progomis paskelbdavo kreipimusis į šalių vyriausybes, ragindamos atkreipti dėmesį į Černobylio avarijos padarinių likviduotojus, jų socialines ir medicininės garantijas. Tačiau tai buvo labiau deklaratyvus pobūdžio kreipimaisi.

Metams bėgant ir trūkstant finansų, „Černobylio sąjungos“ veikla lėtėjo ir menko. Keitėsi organizacijos vadovai, tačiau ryšiai nenutrūko – vykdavo kongresai, tarptautinės konferencijos įvairiose šalyse, tarp jų ir Lietuvoje.

Numirus „Černobylio sąjungos“ paskutiniam, laikinaiėjusiam prezidento pareigas Jurijui Andrejevui ir artėjant Černobylio katastrofos 30-osioms metinėms, sukruto ir kai kurios organizacijos. Ru-

sijos „Černobylio“ sąjunga suorganizavo šių metų balandžio bei birželio mėnesiais konferencijas Maskvoje, į kurias nesusirinko nei pusė organizacijos narių. Nedalyvavo ir Lietuvos judėjimo „Černobylis“ atstovai. Tų konferencijų tikslas buvo sukurti Europos „Černobylio sąjungą“ su centru Maskvoje. Žinoma, atvyko Kazachijos, Kirgizijos ir dar kelių šalių atstovai, tačiau nebuvus kvorumo nieko konkretaus nepavyko nuveikti.

Kovo pabaigoje iš Kijevo gautas „Černobylio sąjungos“ vykdomojo komiteto pirmininko V. Makarenkos kvietimas šių metų gruodžio 15 dieną Kijeve dalyvauti, vykstančiame VI „Černobylio sąjungos“ kongrese, kurio metu bus aptariami einamieji reikalai, išrinktas naujas organizacijos pirmininkas bei aptartas artėjančio Černobylio katastrofos 30-mečio paminėjimas.

Lietuvos judėjimo „Černobylis“ atstovai šiame kongrese dalyvaus, tik neaišku, kiek susirinks organizacijų ir ar paaškęs tarptautinės „Černobylio sąjungos“, kaip organizacijos, likimas? O gal atsiras dvi tarptautinės organizacijos su būstinėmis Kijeve ir Maskvoje? Tik, manau, černobyliciams nereikėtų veltis į politinius kai kurių šalių žaidimus ir išlikti neutraliems.

Kęstutis Kazlauskas

In memoriam

Algirdas Ašmontas (1951 06 21 – 2015 06 15). Nuotraukos iš šeimos archyvo

Birželio 15 dieną nustojo plakusi Algirdo Ašmontos širdis. Po savaitės jam būtų sukakę 65-eri. Jo neteko Šalčininkų, Švenčionių, Vilniaus rajono ir miesto černobyliciai, kuriems jis padėdavo su tvarkyti dokumentus dėl ligos sąsąjū su avarijos likvidavimo darbais, gauti nukentėjusiojo statusą ar pateikti dokumentus kompensacijai gauti.

Algirdas buvo sielos žmogus, kuris nežinojo žodžio „negaliu“. Jis padėdavo visiems, kurie į jį kreipdavosi. Dabartiniam judėjimo avangardui jis turėtų būti pavyzdys, primenantis, kad eilinio černobylicio problema yra ir visų mūsų problema ir kad atjautos įkvėptas poelgis gali padėti išspręsti sutrikusio žmogaus kasdienės problemas.

Mes nesame visagaliai, bet atjauta, supratimas ir parama žmogų sustiprina, nepaliekia jo vienišo, leidžia jam pasi-

justi reikalingam bendruomei ir savo aplinkai.

Algirdą galėtume statyti į vieną gretą su šešiolika judėjimo steigėjų, kuriems pasakymas „negaliu“ buvo neįmanomas, nes visi degė noru padėti kitiems. Būtent taip elgėsi ir velionis Algirdas. Jo netektis stipriai atsilieps ir judėjimui.

Gaila, kad Anapilin išeina patys geriausi. Jo trūks ir šeimai, ir laikraščiui „Černobylietis“ bei visam Lietuvos judėjimui „Černobylis“. Algirdas savo optimizmu, tuo savo *perpetuum mobile* užkrėsdamo, įkvėpdavo keistis, judėti pirmyn ir aplinkinius. Ši jo savybė buvo įgimta, nes jam tai išeidavo be jokių pastangų.

Tegul bus Tau lengva Karveliškių kapinių žemelė. Liūdime kartu su tavo šeima, artimaisiais ir visais Tave pažinojusiais.

Lietuvos judėjimas „Černobylis“ nariai

Lietuvos atstovai su tarptautinės organizacijos „Černobylio sąjunga“ 3-iojo kongreso dalyviais Kijeve.

*Jus palietė tamsa ranka vėsia,
Dabar jokia užuojauta neguodžia,
Nebent viltis, kad neišnyks dvasia,
Kad liks darbai, sumanymai ir žodžiai...*

Netikėtai mirus Algirdui Ašmontui, nuoširdžiai užjaučiame velionio šeimą ir artimuosius.
Asociacijos „Lietuvos judėjimas „Černobylis“ tarybos nariai

„Buvo pasakyta: nevažiuosi, dvejus metus atsėdėsi kalėjime“

Birutė Žemaitytė

Netikėtai mirus Algirdui Ašmontui, perspausdiname vieną paskutiniųjų jo interviu, duotų 2013 04 26 metais TV3 televizijai.

Algirdas Ašmontas – vienas iš tų, apie kuriuos sakome „černobylietis“. Vienas iš 7 tūkstančių Lietuvos gyventojų, kuriems prieš 27 metus ar šiek tiek vėliau teko dalyvauti likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius. Nors prabėgo nemažai metų, vyras ir šiandien negali ramiai pasakoti, ką tuomet matė ir patyrė.

Išvežė apgaule

„Mane, kaip ir daugelį kitų, į Černobylį išvežė apgaule. Aš važiauvau į kursus, bet Rygoje mus perrengė ir pasakė, kad planai keičiasi. Susodino visus į lėktuvą ir nukraidino į Černobylį“, – pasakoja jis. Taip 37-erių inžinierius, baigęs tuometį Vilniaus inžinerinį statybos institutą (dabar Gedimino technikos universitetas – red. past.) ir pagal sovietmečiu aukštosiose mokyklose galiojusią tvarką tapęs ir atsargos karininku, 1987-aisiais, prabėgus metams po pasaulį sukrėtusios avarijos, atsidūrė Černobylio zonoje. Buvo ir tokių, pasakoja černobylietis, kuriuos likviduoti avarijos atominėje elektrinėje padarinių atvežė net grasindami – jeigu nevažiuosi, dvejus metus atsėdėsi kalėjime.

Radiacijos dozės – suklastotos

Kuopa, kuriai vadovavo A. Ašmontas, dirbo beveik šalia sprogsio reaktoriaus bloko – vyrai griovė greta esančius pastatus ir vežė į kapinyną. Pylė viską į duobes, o jas užpildavo vos 50 centimetrų smėlio sluoksniu. Vyrai, kuriems vadovavo A. Ašmontas, dirbo ir Pripetėje. „Mums reikėjo surinkti iš garažų žmonių paliktus lengvuosius automobilius, motorines valtis, kitas transporto priemones. Buvo iškasa mi grioviai, viskas ten suverčiama, tankais sutraiškoma ir užkasama“, – prisimena jis. Pavojingoje zonoje vyrai per dieną dirbdavo ne daugiau kaip po 3–4 valandas. Bet ir to pakako, kad gautų nemenką radiacijos dozę. Tik nė vienas iki šiol nežino, kiek jos iš tikrųjų gavo. „Apmaudžiausia ne tai, kad išvežė apgaule. Kasdien darbui pasibaigus aš turėjau dozimetru matuoti, kiek radiacijos tą dieną gavo

vyrai. Dozimetras rodydavo ir 2, ir 3, ir 3,5 rentgeno – žiūrint, kurioje vietoje tą dieną dirbdavo, nes skirtingose vietose buvo skirtinga radiacija. Tačiau ataskaitose rašyti to negalėjau. Būdavo iš aukščiau „nuleidžiami“ rodikliai – ne daugiau 0,5 rentgeno“, – ir dabar, praėjus daugiau kaip ketvirčiui amžiaus, piktinasi A. Ašmontas ir primena, kad natūralus gamtinis fonas yra vos kelios dešimtys milirentgenų. Černobylietis pasakoja, kad net batų padai kaipmat prisiugdavo radiacijos. „Kartais pakakdavo nueiti iki valgyklos ir jau suveikdavo garsinis signalas, nes mūsų batai buvo radioaktyvūs“, – prisimena jis. „Mums buvo pažadėta, kad kai tik gausime tam tikrą dozę radiacijos, būsime paleisti namo. Bet juk užrašyta buvo daug mažiau, negu žmogus iš tikrųjų gavo“, – tęsia A. Ašmontas, pats Černobylio zonoje praleidęs 105 paras.

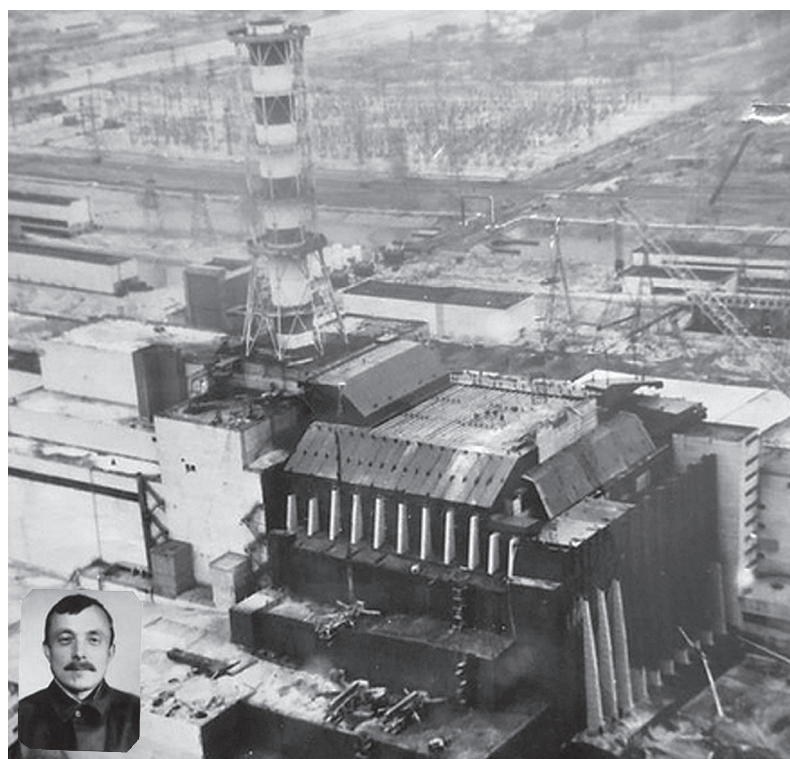
Vyrai prarado ne tik sveikatą

„Keturi infarktai, vienas insultas, o kitų ligų – daugiau nei dešimt“, – skaičiuoja vos per 60-metį perkopęs vyras. „Man dar pasisekė. Kai išvežė, jau turėjau sūnų. Turiu gerą žmoną, kuri man labai padeda. Dabar turiu ir tris anūkus“, – pasakoja inžinierius ekonomistas. Palikti mėgstamą darbą jam teko daugiau kaip prieš dešimt metų, kai rimtai sušlubavo širdis. „Sveikata pradėjo blogėti iš karto po Černobylio. Jau kai zonoje dirbau, nuolat jutau burnoje geležies skonį“, – prisimena jis. Kitus avarijos padarinių likviduotojus, pasak A. Ašmonto, taip pat anksti užpuo-

lė astma, širdies ir kitos ligos – Černobylis kirtė į silpniausias vietas. Visai neseniai mirė vienas Algirdo bičiulis, kuriam buvo vos 55-eri. Iš septynių tūkstančių žmonių, likviduoti avarijos padarinių išvežtų iš Lietuvos, apie porą tūkstančių jau nebėra, o daugelio kitų likimai nepavydėti. „Net nežinau, kiek dabar mūsų yra Lietuvoje. Anksčiau mums dar skirdavo sanatorinių gydymą, vaistai buvo nemokami. O dabar vaistai daug kainuoja, černobylicų pensijos nedidelės, tai vieni išvažiuoja, o kai kurie net valkatauja. Yra ir tokių, kurių žmonos nusprendė, kad pasiligoję vyrai joms nereikalingi – pinigų nėra, pradeda gerti, kam jie joms reikalingi? Ir išvaro“, – atvirai pasakoja A. Ašmontas. Anot jo, černobyliciai jaučiasi nuskriausti, nes neturi net transporto lengvatų.

Pasekmės jaus dar kelios kartos

Daugiausia Černobylyje buvo kareivukų – 18–20 metų vaikinų, kurie buvo paimti atlikti būtiniosios karinės tarnybos į sovietinę kariuomenę, bet vietoj karinių pratybų dirbo avarijos vietoje. A. Ašmontas sako, kad jų labiausiai gaila. „Kai kurie iš jų jau po Černobylio susilaukė vaikų. Kad jiems nelengva gyventi – dar ne pats baisiausias dalykas. Yra atlikti tyrimai, kurie rodo, kad maždaug 14–16 černobylicų palikuonių kartoje pasireiškė dideli apsigimimai. Būtent tada pasireiškė pati didžiausia mutacija. Vyrai džiaugėsi, kad susilaukė vaikų, bet baisu pagaltoti, kas jų laukia...“ – nutyla A. Ašmontas.

Nuotrauka atminimui su užrašu: „ČAE avarijos likvidavimo dalyviui“.

In memoriam

Atkelta iš 1 psl.

Netikėtai mirus ALGIRDUI AŠMONTUI
Užuojaute šeimos nariams ir jį pažinojusiems
žmonėms, netekusiems puikaus žmogaus.

LjČ Druskininkų komiteto nariai

ALGIRDUI AŠMONTUI ATMINTI

*Gyvenimas – tarsi žvakė sužibė, nukrinta, užgesa...
Gyvenimas – negailestingas, nežiūri amžiaus nei jausmų,
Į amžinybę pasikviečia brangius ir artimus visų.*

Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius
ir jį pažinojusius žmones.

*Vilniaus krašto černobylicų sąjungos
„Radiati“ vadovas A. Turčinai*

Netikėtai mirus ALGIRDUI AŠMONTUI, nuoširdžiai
užjaučiame velionio šeimą ir artimuosius.

Lietuvos judėjimo „Černobylis“ Prienų komiteto nariai

Telydi Jus paguoda ir dvasios stiprybė
šią sunkią netekties valandą.
Nuoširdžiai užjaučiame Jus, Dalia, ir jūsų šeimą,
netikėtai mirus ALGIRDUI AŠMONTUI.

Radviliškio černobyliciai

Netektis tokia skaudi ir nepaguodžiama...
ALGIRDUI AŠMONTUI mirus,
nuoširdžiai užjaučiame jo šeimą ir artimuosius.

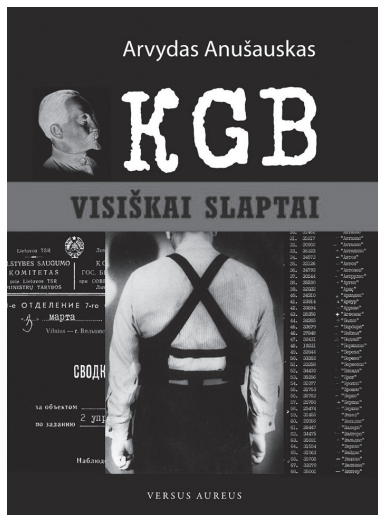
Raseinių rajono černobyliciai

*Mirtis – tai slenkstis, bet ne pabaiga,
Brangiausi žmonės eina ir palieka...
Tačiau nuo jų nusidriekia šviesa,
Ir atminty gyvi išlieka.*

Nuoširdžiai užjaučiame, netikėtai mirus ALGIRDUI
AŠMONTUI, velionio šeimą ir artimuosius.

Laikraščio „Černobylietis“ redakcija

Versijos: kodėl KGB Černobylyje neapsišvitino?

Arvydo Anušausko knygoje „KGB: visiškai slaptai“, šiais metais išleistoje leidyklos „Versus aureus“, skaitytojais galėjo susipažinti, ko gero, su vienu iš kontraversiškų sovietinio saugumo veiksmų, tai yra su pastangomis sekti Černobylio avarijos padarinių likviduotojus ir tirti avarijas ar avarijų riziką stambiausiuose Lietuvos pramonės objektuose.

Technogeninių katastrofų užkulisai

Prieš 29 metus, kai pasaulis sužinojo, ko gero, baisiausią naujieną: sprogus Černobylio atominės elektrinės reaktoriui po dalį Europos, o vėliau ir beveik po visą šiaurinį Žemės pusrutulį išnešiotos radioaktyvios dulkės, viena organizacija ėmėsi kontroliuoti informacijos sklaidą iš katastrofos vietos.

Nuslėpti tikrųjų katastrofos mastų buvo neįmanoma. O kad katastrofą nulėmė ne diversija, bet išvakarėse pradėtas eksperimentas, kurio metu buvo atjungiamos automatinės reaktoriaus apsaugos, niekas nenorėjo iš karto patikėti, nors KGB 1983–1985 m. atominės energetikos objektuose buvo užfiksavusi daugiau nei 600 ypatingų atvejų, avarijų ir įrengimų gedimų. Kartu buvo nustatyta virš 100 nekokybiško projektavimo ir įrengimų gamybos faktų, daugiau kaip 80 statybos pažeidimų. Praėjus metams po katastrofos, KGB mėgino pagerinti savo įvaizdį bent jau sistemos viduje ir platino informaciją apie savo indėlį saugant kitus branduolinius objektus. Žinoma, tradiciškai nepamiršdavo paminėti, kad avarijos dėl sudėtingos technologijos gali būti nulemtos ir priešiškausi nusiteikusių žmonių. KGB priminė ir savo pačios sumodeliuotą eksperimentą, kurį atliko 1985 metų kovą ir ne kur kitus, o toje pačioje Černobylio elektrinėje.

Į elektrinę slaptų mokymų metu buvo pasiųsti šeši „diversantai“. Iš jų penki pateko į teritoriją ir padėjo sprogmenų imitacijas svarbiose elektrinės vietose. Net persivilkdami elektrinėje specialia apranga „diversantai“ nesudomino kitų elektrinės darbuotojų. Tačiau po metų nereikėjo ir diversantų – Černobylio

reaktorius sprogo dėl klaidų, padarytų technologinio eksperimento metu. KGB analizavo Černobylio avarijos padarinių likvidavimo patirtį žvelgdami iš savo taško – kitaip tariant, vertino saugumo struktūrų veiksmus ypatingo laikotarpio metu. Juk ne paslaptis, kad Sovietų Sąjunga nuolat ruošėsi branduoliniam karui, tad gyvenimas ir darbas realaus radiacinio pavojaus sąlygomis kėlė susidomėjimą.

Po avarijos KGB turėjo užtikrinti ir 40 000 likviduotojų sekimą „ypatingomis sąlygomis“. Patiems KGB darbuotojams buvo rekomenduojama nevykti į didesnio radioaktyvumo zonas, todėl KGB ypatingieji skyriai prie karinių dalinių skubėjo verbuoti agentus iš likviduotojų tarpo.

Jiems buvo keliamos užduotys, būnant už radioaktyvios zonos ribų, prižiūrėti likviduotojus, informuoti apie sklindančius gandus ir t. t. Iki 1986 m. pabaigos KGB gavo 700 informacinių pranešimų, iš kurių 39 buvo apie įtarimus šnipinėjant, 42 – apie paslapčių paviešinimą, 112 – apie politinį nepatikimumą, 96 – apie nepateisinamą likviduotojų apšvitinimą ir t. t. Profiliškai buvo įspėti 124 asmenys. Tarp sekamųjų atsidadė ir 7000 likviduotojų iš Lietuvos. Slaptas KGB sekimas turėjo likti paslapyje – kaip ir judančio radioakty-

vaus debesies kelias per Ukrainos, Baltarusijos, Lietuvos ir kitas teritorijas.

KGB taip pat imdavo tirti vadinamuosius ypatingus įvykius – pramonines, technogenines (technologijų sukeltas) avarijas, kaip antai: 1975 m. prie Žaslių įvykusią avariją, kuomet keleivinis traukinys atsitrenkė į prekinio traukinio degalų cisterną; 1981 m. Klaipėdos uoste įvykusią mazutą vežusio anglų tanklaivio avariją ar vėliau kilusį gaisrą Mažeikių naftos perdirbimo gamykloje. Savo nuopelnais KGB laikė 24 galimų avarijų užkardymo atvejus, iš kurių 10 susiję su aviacija, kiti – su Ignalinos atominė elektrine (nustatyta, kad klojami mažesnio diametro vamzdžiai galėjo sukelti sunkią avariją), Jonavos „Azotą“ ir kt.

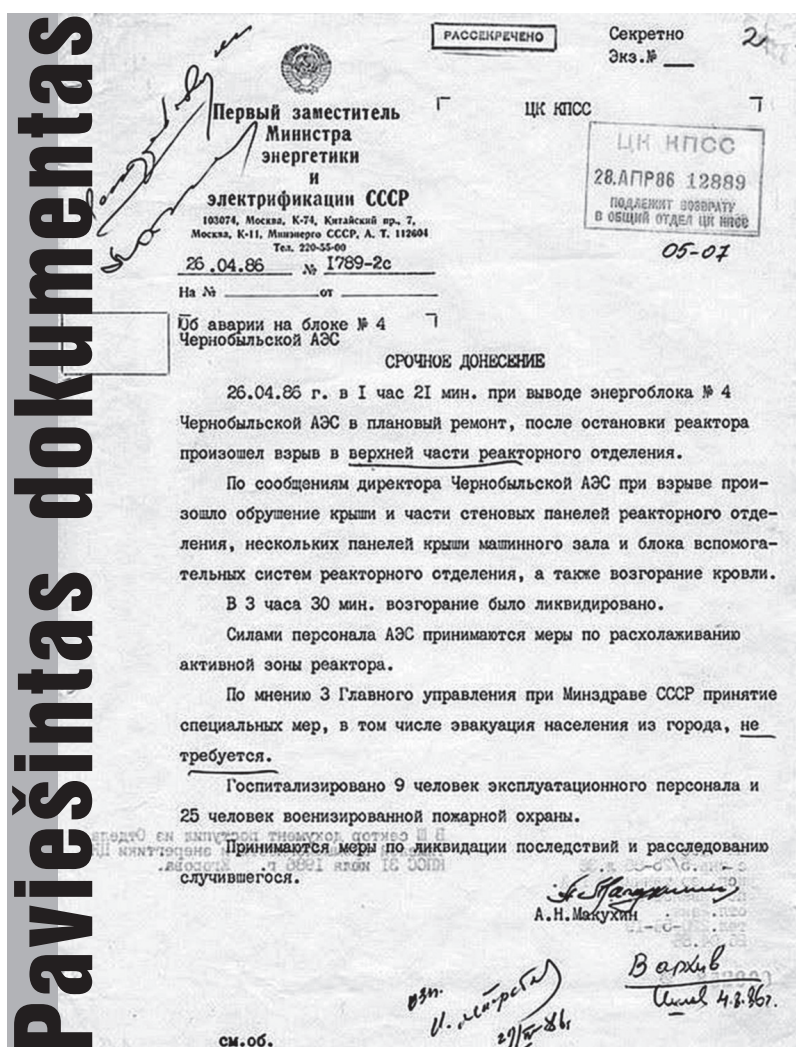
1981–1983 m. Lietuvoje visuose pramonės, žemės ūkio ir transporto objektuose įvyko 6 avarijos ir 281 gaisras, įskaitant Ignalinos atominę elektrinę, Mažeikių naftos perdirbimo, Jonavos „Azoto“ gamyklas bei Elektrėnų elektrinę. Ignalinos atominę elektrinę, Mažeikių naftos perdirbimo, Kėdainių chemijos ir Jonavos Azoto gamyklas, Elektrėnų elektrinę KGB visada vertino kaip objektus, kurie gali būti diversantų taikiniais. Ir, žinoma, pirmiausia ieškojo „diversijų“ požymių. Tuose objektuose, anot KGB, pavojų kėlė dirbantys buvę

tremtiniai ir politiniai kaliniai bei darbuotojai, palaikantys ryšius su užsieniečiais.

Po Černobylio atominės elektrinės avarijos 1986 m. gegužę vykusiame SSRS KGB vadovų pasitarime buvo nurodyta dalyvauti kiekvieno ypatingo atvejo tyrime naudojant visas pajėgas ir priemones, kadangi šie įvykiai „naudingi priešui ir priešiškiems elementams“. Tačiau ir tai neapsaugojo nuo technogeninių avarijų, nes absoliuti dauguma jų buvo susijusi ne su kokiais nors tariamais „priešiškais elementais“, o su nekokybiška įranga, technologijų pažeidimais, prasta priežiūra ir kitomis priežastimis.

Būtent dėl aukščiau išvardintų priežasčių 1989 m. kovo 20 d. Jonavos „Azote“, kuriame KGB turėjo rezidentą, 22 agentus ir 17 patikimų asmenų, įvyko avarija. Susidaręs nuodingų medžiagų debesys apėmė 300 km². Teko evakuoti 23 000 žmonių, visgi 7 žuvo ir 60 patyrė cheminių sužalojimų. Net ir Michailo Gorbačiovo pertvarka nepakeitė KGB metodo – lokalizuoti neigiamos informacijos sklaidimą specialiai kontroliuojant visos Kauno zonos gyventojų susirašinėjimą. Tai rodė, kiek pastangų reikėjo komunistinei valdžiai, kad tik būtų nuslėpta tiesa apie katastrofų tikrąsias priežastis ir padarinius.

Parengė Jonas Baltakis

Skubus pranešimas (vertimas)

26 04 86, 1 val. 21 min., ruošiant Černobylio AE 4-ą energetinį bloką planiniam remontui ir sustabdžius reaktorių, viršutinėje reaktoriaus skyriaus dalyje įvyko sprogimas.

Kaip praneša Černobylio AE direktorius, sprogimo metu sugriuvo reaktoriaus skyriaus stogas ir dalis sieninių plokščių, keletas mašinų salės ir reaktoriaus skyriaus pagalbinių sistemų bloko stogo plokščių. Taip pat užsidegė stogas.

3 val. 30 min. Gaisras buvo likviduotas.

Atominės elektrinės personalo jėgomis imamasi priemonių atvėsinti aktyvią reaktoriaus zoną.

3-iosios vyriausiosios valdybos prie SSRS Sveikatos ministerijos nuomone, imtis specialių priemonių, įskaitant ir miesto gyventojų evakuaciją, nėra reikalo (red. pajuodinta).

Į ligoninę išvežti 9 aptarnaujančio personalo žmonės ir 25 sukarintos priešgaisrinės tarnybos gaisrininkai.

Imamasi priemonių likviduoti padarinius ir ištirti įvykį.

Prancūzijos atominėje elektrinėje kilo smarkus gaisras

Smarkus gaisras kilo liepos 3 dieną Paliuelio (Paluel) atominėje elektrinėje Prancūzijos šiaurės vakaruose. Kaip pranešė jėgainės direkcija, ugnis išplieskė cecho, kuriame buvo objekto pagalbiniai agregatai, mašinų salėje.

Į AE teritoriją atskubėjo septynios dešimtys ugniagesių. Jiems prirėkė daugiau kaip šešių valandų, kad užgesintų gaisrą. Ugnies temperatūra buvo tokia aukšta, kad mašinų salėje užsidegė kai kurių rūšių metalai.

Direkcijos duomenimis, ra-

dionuklidai per gaisrą į aplinką nepateko, nes šiose patalpose branduolinių medžiagų nebuvo. Šioje objekto dalyje, be kita ko, yra didelis garų kondensatorius. Cechas buvo remontuojamas ir visa jo įranga buvo sustabdyta. Kilus gaisrui, visas personalas spėjo palikti patalpas.

Paliuelio AE yra Aukštutinėje Normandijoje, Pajūrio Senos departamente, už maždaug 40 kilometrų nuo Djepo miesto. Joje sumontuoti keturi reaktoriai. Jėgainėje dirba apie 1250 žmonių.

Irytas.lt inf.

Iš branduolinio ginklo bandymų istorijos

„Žaidimų“ aikštelės ir aikštės

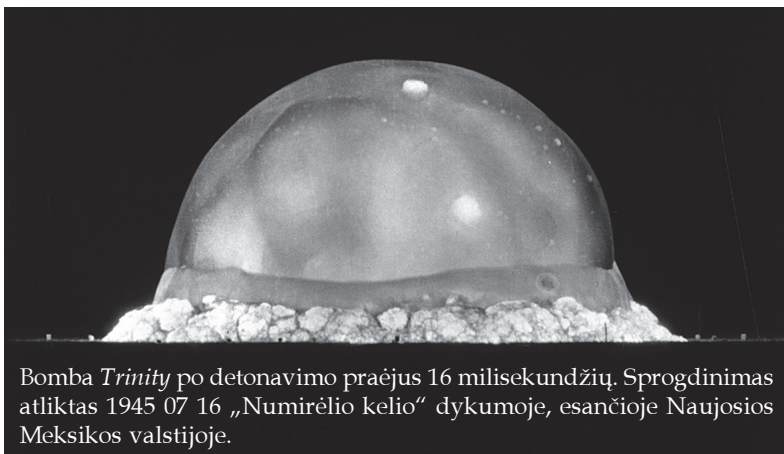
Branduolinio ginklo bandymai, žinia, atliekami uždaruose ar atokiuose kariniuose poligonuose, tokiuose kaip, pavyzdžiui, Nevados ar Semipalatinsko (Kazachstanas). Taip pat šiems tikslams valstybių naudotos ir nuošalios salos ar atolai, ir negyvenami dykumų rajonai, kaip antai: Aleutinų salyno sala Amčitka, Bikinio ir Enivetoko atolai Maršalų Salose (JAV), Mururoa ir Fangataufos atolai Prancūzijos Polinezijoje, Kiritimačio atolas Ramiajame vandenyne (Jungtinė Karalystė), Naujoji Žemė – salynas Arkties vandenyne (Sovietų Sąjunga), Pokaranas Taro dykumoje (Indija), Ras Koh kalvos, įeinančios į Suleimano kalnų grupę (Pakistanas).

Be to, buvo apstu bandymų, vykdytų apgyvendintose teritorijose. Paminėtini 1960–1961 m. Prancūzijos vykdyti antžeminiai atominio ginklo bandymai alžyriškoje Sacharos dalyje netoli Reganės (Reggane) miesto; 1952 ir 1956 metais Didžiosios Britanijos atlikti bandymai Montebeles salyne netoli Australijos vakarinės pakrantės, o taip pat Nularboro dykumoje pietų Australijoje. Paminėtini Kinijos iki 1996 metų Lobnoro (Lop Nor) branduolinio ginklo bandymų poligone, esančiame į pietryčius nuo Sindziango uigūrų autonominio rajono, vykdyti sprogdinimai; Sovietų Sąjungos Semipalatinsko atominio ginklo bandymų poligone, esančiame netoli Semipalatinsko miesto, vykdyti sprogdinimai, taip pat 1961 metų spalį Naujoje Žemėje susprogdinta iki tol galingiausia (58 megatonų) vandenilinė „bomba caras“.

Taip pat branduoliniai užtaisai sprogdinti ir kosmose. 1962 m. liepos 9 d. Jungtinės Valstijos nuskraidino Toro raketą su termobranduoliniu sprogstamuoju užtaisu į 400 km aukštį ir ten detonavo. Kosminis bandymas pavadintas *Starfish Prime*, arba Pirmąja jūrų žvaigžde. Po sprogdimo 7 minutes buvo matoma šviesa, panaši į poliarinę pašvaistę, o 1300 km² plote buvo paralyžiuoti visi elektros prietaisai. Smipalatinsko poligone buvo išbandyti 6 branduoliniai įtaisai dideliame aukštyje ir kosmose.

„Žaidimų“ apribojimai

1945 metų liepos 16 dieną Alamogordo (JAV, Naujoji Meksika) poligone buvo išbandyta pirmoji atominė bomba *Trinity*, arba *Trejbė*.

Bomba *Trinity* po detonavimo praėjus 16 milisekundžių. Sprogdinimas atliktas 1945 07 16 „Numirėlio kelio“ dykumoje, esančioje Naujosios Meksikos valstijoje.

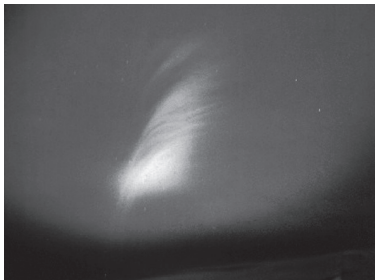
Povandeninė bomba *Baker* išbandyta 1946 07 24 Bikinio atole Maršalų salose. Galia – 21 kilotona, sprogdimo metu iškilo 27,5 m. vandens stulpas.

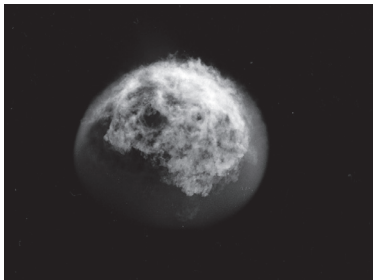
Atominės bombos „Pirmasis žaibas“ (galia 22 kt) sprogdinimas Semipalatinsko poligone 1949 08 29 (kairėje). Termobranduolinės aviacinės bombos (bomba caras) sprogdinimas Naujosios Žemės archipelage, Suchoj Nos kyšulyje 1961 10 30 (dešinėje).

Sedano krateris Nevados poligone, atsiradęs po požeminio sprogdinimo (apie 193 m gylyje) 1962 07 06. 100 kt sprogdimo banga suformavo kraterį, kurio gylis apie 98 m., skersmuo apie 390 m. Išstumta 12 mln. tonų žemės.

1,4 Mt galios vandenilinės bombos *Starfish Prime*, iškeltos *Toro* raketa į 400 km aukštį, susprogdinimas 1962 07 09 virš Džonstono atlo, esančio Ramiojo vandenyno šiaurėje. Matyti pašvaistė (kairėje). 1962 10 26 400 kt galios bombos *Bluegill* susprogdinimas 48 km aukštyje (dešinėje).

Termobranduolinės 914 kt bombos *Licorne* (Vienaragis) sprogdinimas Mururoa atole 1970 07 03.

Po to, kai 1962 m. buvo atlikta apie 180 bandymų (didžiausias bandymų skaičius per metus iki tol) ir užfiksuotas staigus radiacinio fono padidėjimas, dvi priešiškos stovyklos – JAV, Didžioji Britanija ir Sovietų Sąjunga – buvo priverstos 1963 m. pasirašyti atmosferinių (orinių), kosminių ir povandeninių branduolinių bandymų draudimo sutartį. (Pažymėtina, kad iki šiol tų regionų, kuriuose buvo vykdyti bandymai, žmonės dažniau serga vėžinėmis ligomis ir gimsta su apsigimimais.) Paskutinius atmosferinius bandymus Didžioji Britanija atliko 1958 rugsėjį, JAV – 1963 birželį, Sovietų Sąjunga – 1962 gruodį. Iš viso atmosferoje buvo atlikti 622 bandymai. Po to šios šalys vykdė tik požeminius sprogdinimus, o nepasirašiusios sutarties šalys toliau vykdė antžeminius (arbi žemės ar vandens) sprogdinimus: Prancūzija 1966–1974 metais atliko 41 bandymą, Kinija 1964–1980 metais susprogdino 22 užtaisus.

Prancūzijos prezidentas Žakas Širakas 1996 sausį paskelbė, kad šalis nutraukia branduolinio ginklo bandymus. 1996 Jungtinių Tautų Organizacija parengė tarptautinę branduolinio ginklo bandymų draudimo sutartį. Sutarties nepasirašė Indija, Pakistanas (šios valstybės ir toliau vykdė požeminius sprogdinimus) ir Šiaurės Korėja.

Sprogdinimų statistika

Nuo pirmojo sprogdinimo visame pasaulyje buvo atlikta apie 2000 bandymų, kurių bendra galia prilygsta 34 000 Hirošimos bombų.

JAV poligone Nevados dykumoje 1951–1958 atlikta 119 antžeminių, 1962–1992 apie 1000 požeminių branduolinių sprogdinimų. Poligonas įkurtas 100 km atstumu nuo Las Vegaso ir kol nebuvo uždrausti atmosferiniai bandymai, miesto gyventojai ir svečiai kartkartėmis danguje galėdavo išvysti „branduolinius grybus“. Labiau nuo sprogdinimų nukentėjo kaimyninės Jutos valstijos gyventojai.

Bikinio atole Ramiajame vandenyne JAV 1946–1958 atliko 67 bandymus, o Enivetoko atole 1948–1958 atliko 44 sprogdinimus. 1952 spalį Enivetoke JAV susprogdino ir savo pirmąją vandenilinę bombą *Ivy Maikas*.

Prancūzija Mururoa atole, esančiame Ramiajame vandenyne, 1966–1996 atliko 41 antžeminį (orinį) ir 147 požeminius sprogdinimus. 140 išgręž-

tų šachtų paliktas didžiulis radioaktyvių šiukšlių kiekis, o buvę darbuotojai ir gretimų salų gyventojai skydliaukės vėžiu suserga 5 kartus dažniau nei kitų Ramiojo vandenyno regionų gyventojai. 1966–1996 metais Fangataufos atole prancūzai atliko 5 antžeminius ir 7 požeminius sprogdinimus. Alžyre, Reganėje, 1960–1961 metais atlikti 4 antžeminiai, o Ekere (Ekker) 1961–1966 metais – 13 požeminių sprogdinimų. 30 000 Reganės miesto gyventojų pasireiškė žalingas bandymų poveikis.

Didžioji Britanija Montebeles salose Indijos vandenyne 1952–1956 atliko 2 bandymus, po kurių radioaktyviosios dulės pasiekė Melburną. Nularboro dykumoje Australijos pietuose netoli maralingų genties gyvenamųjų žemių 1955–1963 metais atliko 7 galingus ir šimtus vidutinio galingumo sprogdinimų. Kiritimačio atole Ramiajame vandenyne buvo atlikta 30 atominio ginklo testų.

Sovietų Sąjunga Naujoje Žemėje, esančioje Arkties vandenyne, 1955–1990 atliko 88 atmosferinius, 39 požeminius ir 3 povandeninius sprogdinimus. Semipalatinsko poligone Kazachstane 1949–1989 atlikti 496 bandymai (iki 1962 metų – 113 atmosferinių, vėliau 383 požeminiai sprogdinimai). Dar ir šiandien, praėjus daugiau nei 20 metų nuo poligono uždarymo, tame regione jonizuojančioji spinduliuotė maksimalią leistiną normą viršija 400 kartų. Poligonas uždarytas 1991 rugpjūčio 29 d.

Kinijos Liaudies Respublika Lobnoro poligone, užimančiame 100 000 km² plotą, 1964–1996 atlikti 45 antžeminiai ir nežinomas skaičius požeminių sprogdinimų. Kalbama, kad poligonui vietą parinko ir padėjo sukurti jo infrastruktūrą sovietų mokslininkai ir karinis personalas. Kai kurių nuomone, 800 metrų virš jūros lygio įsikūrusio poligono vieta parinkta netinkamai, kadangi oro masės su radioaktyviosiomis dulkėmis galėjusios pasiekti ir Sovietų Sąjungos teritoriją. 2012 m. poligonas uždarytas.

Šiaurės Korėja Pungerio poligone, esančiame šalies šiaurės rytuose, sėkmingus atominės bombos sprogdinimus atliko 2006, 2009 ir 2013 metais.

Šiuo metu visame Žemės rutulyje yra tik du išskirtiniai lyderiai, kurie užsiima branduoliniu šantažu. Tai mažasis Kim Čen Iras ir didysis Krim Put Inas.

Semipalatinsko bandymų poligonas

Semipalatinsko poligonas pažymėtas juodai (viršuje).

Semipalatinsko poligonas Sovietų Sąjungoje buvo pats svarbiausias. Infrastruktūros kūrimas buvo patikėtas Vyriausiajai pataisos ir darbo lagerių valdybai – GULAG’ui, vėliau šis objektas perleistas karinei žinybai. Poligono plotas – 18 500 km². Netoli jo pastatytas mokslininkų ir karių miestelis, kuris iš pradžių vadinosi „Galutinė stotis“, kol galiausiai buvo pavadintas Kurčiatovu.

Pirmasis bandymas atliktas 1949 m. rugpjūčio 29 d. Jo išlaidos prilygo pusei karinių Sovietų Sąjungos išlaidų Antrajame pasauliniame kare. Nepaisant 1946–1947 metais ištikusio baisaus bado, tai nesutrukdė Stalinui finansuoti pasirengimo pirmajam bandymui. 1949–1989 metais Semipalatinske buvo atlikti 473 branduoliniai sprogdinimai, iš kurių 26 antžeminiai, 90 atmo-

Branduolinio ginklo bandymas Semipalatinsko poligone.

Buvusio poligono išmitybė – „atominis“ Balapano ežeras, atsiradęs po 140 kilotonų galios termobranduolinio sprogdinimo, atlikto 1965 metais.

Sprogdinimų suformuoti krateriai Semipalatinsko poligone.

sferinių, 6 dideliame aukštyje ir kosmose, 354 požeminiai. Be to, dar buvo atlikti 175 sprogdinimai naudojant chemines medžiagas, iš kurių 44 atvejais užtaiso svoris viršijo 10 tonų.

Bendra Kazachstano teritorijoje vykdytų branduolinių bandymų galia viršija 50 megatonų, o radioaktyviosios nuosėdos pasklido 304 000 km² plote, kuriame gyvena virš 1,7 mln. žmonių. Iki šiol kai kuriose poligono vietose radiacinis fonas siekia 15 000 mikrorentgenų per valandą.

Reikia pasakyti, kad poligonas įkurtas tankiai gyvenamame regione, todėl onkologinėmis bei širdies ir kraujagyslių ligomis žmonės čia serga dvigubai daugiau, lyginant su visos šalies vidurkiu; taip pat žmonės kenčia nuo centrinės nervų sistemos sutrikimų. Kadangi medicams buvo uždrausta skelbti teisingą diagnozę, tai pacientus „gydė“ nuo visų ligų.

1957 metais Almatos mokslininkai atliko pirmuosius medicininius tyrimus. Greta poligono gyvenę žmonės išsiskyrė specifinių pataloginių simptomų kompleksu (Kainaro sindromas), susijusiu su jonizuojančiosios spinduliuotės poveikiu. Kainaro kaime, esančiame netoli poligono, per visus bandymų metus nuo vėžio mirė 396 žmonės. Beje, greta įprastų vėžinių susirgimų fiksuoti ir tokie reti atvejai kaip liežuvio, akių, ausies kaušelio ar odos vėžys. Kaime nėra nė venos šeimos, kurios nebūtų palietusi onkologinė liga. Jau 1950 metais čia vaikų mirtingumas padidėjo 5–10 kartų, o gyvenimo trukmė sumažėjo 3–4 metais. Ap link poligoną esančiose gyvenvietėse ėmė gimti vaikai mutantai.

Vėliau, 1992 metais, Rusijos biofizikos instituto mokslininkai, dirbę Semipalatinsko apskrityje, patvirtino anksčiau atskleistų simptomų specifiškumą. Buvo pastebėta, kad radiacijos poveikis pasireiškia ir tokiomis formomis kaip priešlaidinis senėjimas, savižudybės.

Po 1989 metų vasarį atliktų dviejų požeminių bandymų sprogdinimo vietoje atsivėrė žemės plyšiai ir į orą pateko radioaktyvių dujų. Vasario gale gimė antibranduolinis judėjimas, pavadinimu „Nevada–Semipalatinskas“, kuris siekė uždaryti poligoną. Visuomeninis judėjimas savo pasiekė: Kazachstano prezidentas Nursultanas Nazarbajevs 1991 m. rugpjūčio 29 d. įsaku poligoną uždarė. Ka-

Semėjaus (buvusio Semipalatinsko) miesto vaizdelis.

Memorialas poligono aukoms atminti, atidengtas Semėje 2001 08 29 (kairėje). Semėjaus Orfangos vaikų namai. 18 mėnesių Adilis Željajevas kenčia nuo galvos smegenų vandenės (dešinėje).

Tarybinio ūkio „Abralinskij“ aviganiaus šeimoje jau 31 metus iš lovos nepakyla vaikas.

zachstanas tapo pirmąja pasaulio valstybe, atsisakusia branduolinio ginklo.

Dar ir dabar Semipalatinsko regiono 15–50 metų amžiaus moterys privalo pereiti medicininę patikrą. Semėjaus šeimos planavimo centro direktorius Toleuchanas Nurmuchamedovas pastebi, kad kas dešimtai šio regiono moteriai ribojamas gimdymas. „Nesuprantu vieno: kaip Sovietų Sąjunga, išsityčiojusi iš nekaltų žmonių likimų, griovusi jų sveikatą, dabar į visa tai žiūri kaip į paties Kazachstano problemą“, – stebisi jis.

Rytų Kazachstano srities parlamento deputatas Nurtajus Sabiljanovas sako, kad dauguma žmonių, gyvenančių aplink buvusį poligoną miršta nesulaukę pensinio amžiaus. Todėl žmonės siekia, kad jiems būtų sumažinta pensinio amžiaus riba.

Buvęs judėjimo „Nevada–Semipalatinskas“ aktyvistas Margulanas Chamijevs prisiminė, kaip su delegacija 1992 metų rugsėjį buvo nuvykęs prie Atominio ežero, kuriame tada išsimaudė penki žmonės. Per penkerius metus visi mirė nuo įvairių ligų.

Parengė Erikas Banys

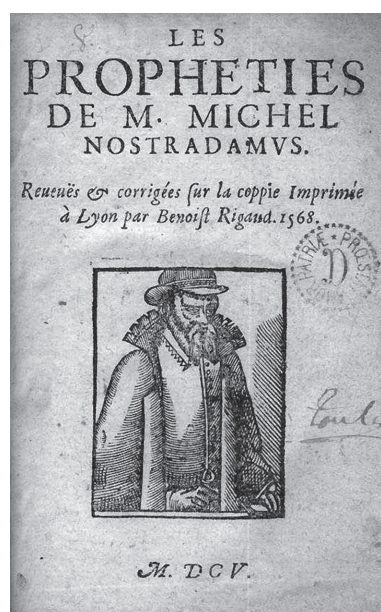
Apgamai išeiginių nepripažįsta

Onkologas
Juozas Prušinskas,
Navikų profilaktikos centras
„Apgamas“

Konkretumas pasibeldė į mūsų kasdienybę pasikeitus daugeliui gyvenimo aspektų: darbas tapo ne pasisėdėjimu ir pašalpos atsiėmimu, nedarbingumo lapelis virto ne pagirias ir pravaikštas pateisinančiu dokumentu, tarpusavio santykiuose rekomendacija ir žodis įgavo konkrečią išraišką ir t. t.

Vis dėlto nieko nėra konkrečiau už ligą, o tuo labiau už piktybinę. Jos nekoklektivizuosi, nepadovanosi ir neparduosi. Piktybinė liga yra labiausiai privatizuota. Gal tik keliais atvejais – kada turime galvoje giminystės ryšius ar profesinius aspektus – ji tampa kolektyvinė. Pasimetimas, bejėgiškumas, pirmųjų ligos simptomų slėpimas, pagalbos ieškojimas šarlatanų pasaulyje, savų ir svetimų kaltinimas – visa tai iš karto užvaldo žmogų. Slenka laikas. Liga, pasijutusi savarankiška, negailestingai ir pedantiškai sudarinėja organizmo niokavimo planą. Todėl ir pavėluota pagalbos paieška yra lengviau paaiškinama. Visgi žmogus per tūkstantmečius išsiugdė daug išpėjimų ženklų, kurie iš tolo perspėja apie artėjančią bėdą.

Mišelis Nostradamus (Michel de Nostredame, 1503–1566) numatė, kad ypač 1979–2000 metų laikotarpiu įvyks didelės permainingos žmonijos gyvenime ir kad tai lyg šleifas tęsis dar kurį laiką – kol pasaulį įsiūbuos neprognozuojamas nesusipratimas, kiliantis tiek tarp artimų draugų, tiek ir tarp nesutaikomų priešių. Dabar vis daugiau kalbama apie 2025-uosius.

Knyga „Pono Mišelio de Nostradammo pranašystės“, išleista 1568.

Ar nepastebime periodinėje spaudoje ir mokslininkų prognozėse, kad lūžis sveikatos sistemoje taip pat datuojama tais metais? Po 6–7 metų ozono sluoksnis suplonės iki katastrofinės ribos. O tuo tarpu AIDS tapo kasdienine liga, ir vėžinės ligos saugiai jaučiasi kiekvienoje šeimoje – kaip kad odos vėžys australo šeimoje dabar yra toks „savas“, koks ir gripas lėtapėdžio lietuvių aplinkoje. Vaisiai, kurių tėvai rūkė ar dirbo mažų radiacijos dozių aplinkoje, gimė su jau subrandintomis kūno ir sielos negalioimis. O pavydas pasieks apogėjų ir jį paveldės kaip plaukų spalvą.

Navikinių ligų profilaktikos centras „Apgamas“, kurio ištakos siekia 1980 metus, turi sukaupęs labai daug ir įdomios medžiagos apie mažo ir gražaus, iš pirmo žvilgsnio nekalto ir bejausmio apgamo (daugelio vadinamo odos priedu) kelionę per Lietuvą ir per asmeninius gyvenimus. Tie, kurie turėjo supiktybėjusių apgamą (melanomą), ir dabar, iškentę sekinančius chemoterapijos kursus bei daugialypes operacijas, negali suprasti, kas sudėjo į šį vos už degtuko galvutę didesnį odos juoduliuką tiek blogos energijos, jog jo negali įveikti nė viena pasaulio klinika.

Miršta prezidentų dukros ir galingiausių bankų valdytojai. Neįveikia šios vėžio karalienės nei popmuzikos žvaigždžių jaunumas, nei senatvės poilsio sukaupiti milijardierių pinigai. Daugiau nei 30 metų patirtis leidžia išsakyti nuomonę, kad melanoma nėra piktybinių odos ligų karalienė. Melanoma – visų vėžių karalienė. Neseniai skaityta knyga pavadinta „Visų ligų karalius“. Tai lyg vėžio biografija. Tačiau melanoma – atsižvelgiant į jos klastą, nenusipėjimą plitimą kūne, jos sugebėjimą iškreipti žmogaus psichiką ir negailestingą daugialypį pasireiškimą – sukaupė savyje pagrindinių organų piktybinių ligų pasireiškimą niuansus, pavyzdžiui: plaučių vėžio – kaip imuninės laboratorijos sunaikinimo jėgą; kraujo vėžio, kaip pagrindinio kelio plisti, galimybes; limfos vėžio – kaip naujos vietos pasirinkimo terpę, smegenų vėžio – kaip neurogeninio stimuliavimo centrą.

Dar 1986 metais gydytojas prof. Klausas Garbė (Claus Garbe), vienas labiau patyrusių Europos specialistų melanomų diagnostikos srityje, pateikė nelabai guodžiančius sa-

vo stebėjimų rezultatus: nežiūrint į pasirinkto gydymo metodus, iš pirmo stadija sergančiųjų penkerius metus išgyvena nuo 90 iki 50 procentų. Apie kitas stadijas jau nebėra ką ir kalbėti. Lietuvos onkologų duomenimis, per pirmus trejus metus nuo kreipimosi į onkologijos centrą miršta apie 80 procentų susirgusių melanoma. Liga jaunėja ne metais, ji skverbiasi į vos dvi dešimtis šiame gyvenime praleidusiųjų kūnus. Žiūrėsim, ką naujo atgabens Klausas Garbė į Baltijos šalių konferenciją. O naujo kaip ir nėra...

Šiandien norisi pateikti daugiau žinių ne tiems, kurie jau pažino save per apgamus ir jų pasikeitimo kelius (transformacijas), o tiems, kurie dar stovi truputį atokiau nuo šios į visų namus beatodairiškai lendačios ligos.

Kodėl ir iš kur atsirado „penktadieniniai“ apgamai?

Laisvėje mes esame sveiki, o uždaroje aplinkoje susergame: pradžioje tampame neurastenikais, vėliau, „sugrauzti“ nervų, aptinkame organinę negandą. Estų profesorius Natano Elšteino (1929–2005) knygoje „Dialogas apie mediciną“ skaitome: „Tikro poilsio nerandame ir namuose. Jau keletas metų medikai atkreipė dėmesį į vadinamąsias „išeiginių dienų neurozes“. Darbo dienomis šeimos nariai susitinka dvi tris valandas po darbo. O čia išeiginių iš karto dvi dienos. Kažką erzina skalbimo mašinos triukšmas, trikdantis klausytis muzikos, o kitą – kad reikia skalbti.“ Ir taip toliau. Nėra reikalo pasakoti, kas vyksta šeimoje, kada ji visa. Ne vienam norisi pabūti su savim, su savo mintim, pagyvoti apie pasikeitusius darbo ir asmeninės veiklos santykius. Praėjo laikai, kada nedarbas buvo kapitalizmo „iškovojimas“. Ateities tikrumas tapo realus šios dienos pagrindas.

Žinomas rusų žurnalistas Michailas Taratuta per televiziją transliuotoje laidoje apie Ameriką vienoje didmiesčio gatvių pateikinėjo žmonėms vieną klausimą: ar jūs pavydite? Žurnalistas nekonkretizavo pavydo priežasties. Klausimas buvo bendras visiems. Ir išgirdome, kad... amerikiečiai taip pat pavydūs, bet jų pavydas yra proto ribose. Lietuviai tai tikrai staigmena. Buvo klausta ir Lietuvos žmonių vienos populiarios radijo laidos metu, buvo ir straipsnis „Respublikoje“.

Amerikiečių apklausos išvados buvo labai paprastos:

„Pavydžiu dvasinės laimės, žinoma, man tai sunku pasiekti, bet aš niekam nelinkiu pavydo“;

„Žinoma pavydžiu, bet reikia kritiškai vertinti savo galimybes. Mano tai mano, jos tai jos. Žinau, kad ji daugiau turi, bet tai jai sunkiau sekėsi pasiekti“;

„Visada reikia pagalvoti, ar pavyduoliai nėra tie, kurie sėdi ir pavydi tiems, kurie dirba ir pasiekia daugiau. Jie paprasčiausiai pavydi dėl to, kad daugiau nieko nemoka“.

Mūsų pavydas „riebesnis“ – jis praskiestas pagieža ir polinkiu kenkti. Nervai įtempti iki kraštutinumo. Hormonai kunkuliuoja, erzindami ramius apgamus, negyjančias opas, traumotas sritis, išvešėjusius randus. Organizmas tam tikrą laiko tarpą būna sutrikęs. Genetiniuose kompiuteriuose „pabunda“ virusas. Apgamas pasijunta savarankiškas. Jis skuba. Keičiasi spalva, jis didėja, jame atsiranda sukietyjimai, ribos tampa nelygios, nyksta paviršiaus piešinys...

S. Vohoros duomenimis, 35 ligas mes „užsiauginame“ ar suteikiame joms pagreitį, patirdami nuolatinį baimės jausmą. Argi mes negauname to impulso poilsio dienomis?

Kodėl kinta apgamai greičiau, negu medicininė literatūra sugeba suteikti informaciją medikams ir visuomenei? Gal dėl to, kad ilgą laiką pigmentinės ligos buvo tabu net odos ligų specialistams. Ar girdėjote, kad odos ligų klinikos užsiiminėtų piktybinių odos ligų profilaktika ir sėmingai gydytų žmones, sergančius odos vėžiu ir melanoma. Dabartiniai odos dispanseriai lenktyniauja sifilio ir AIDS susirgimų aikštynuose, stengdamiesi... kuo daugiau parduoti prezervatyvų. Kuo

toliau, tuo liūdniau darosi geriamųjų odos ligų korifėjų susirinkimuose, o bendraujant specifinėse srityse, net nykuma užvaldo. Apskritai Lietuvos medicinoje šiuo metu nematyti konkrečių gairių odos vėžio profilaktikos ir gydymo srityse. Jei centrinių ir net specializuotų medicinos įstaigų gydytojai metų metais „augina“ vėžius ar globoja melanomas iki trečios ir ketvirtos stadijų, tai pirmiausia reikia peržiūrėti šios disciplinos dėstytojų kontingentą, kad neruoštų tokių „perliukų“ ateičiai. Tiesa, matyti ir teigiamų poslinkių šiame kelyje – tai kau-niečių iniciatyva išsiaiškinti apgamų ir melanomų praktinio paplitimo niuansus. Amerikiečiai pateikė 10-ies apgamų sąrašą, iš kurių dažniausiai vystosi melanoma. Štai čia jau galvojama apie melanomos profilaktiką. Ką kalbėti apie mūsų medicinos proto „šedevrus“, kurie gyvena 50 metų senumo programomis.

Po truputį periferinių įstai-gų odos specialistai nusimeta bevertes išdidumo kaukes ir nukreipia pacientą daugiau žinančiam. O dar geriau, jei pats gydytojas kartu su pacientu atvyksta pasikonsultuoti. Pasitarimas ir diskusija su geriau išmanančiu specialistu, o ne nežinojimo slėpimas yra ir paties gydytojo tobulėjimas.

Gilioje senovėje Rytų žmonės sakydavo:

Dieve, suteik man stiprybės, kad susitaukyčiau su tuo, ko negaliu pakeisti, suteik man jėgų, kad galėčiau kovoti su tuo, ką aš privalau pakeisti, ir suteik man išmintingumo, kad sugebėčiau atskirti vieną nuo kito.

Nesėkime pagiežos ir neapykantos penktadienį – nereiks pirmadienį pjauti nežinomybės ir nevilties.

Nykštukinė šalis keršys branduolinėms galiūnėms. Kaip?

Maršalo Salų Respublikos užsienio reikalų ministras Tonis deBrumas.

Mažytės salos, bet didelis ryžtas. Maršalo Salų gyventojai nebenori matyti branduolinių ginklų bandymų, todėl nutarė paduoti didžiausias pasaulio valstybes į teismą.

Antrojo pasaulinio karo pabaigoje Jungtinės Amerikos Valstijos perėmė Maršalo Salų kontrolę iš Japonijos. Ši vieta tapo Vašingtono glojama teritorija.

Tačiau netrukus ši gloja salų gyventojams atsirūgo – 1946-aisiais vandenyse prie Maršalo Salų Pentagonas pra-

dėjo branduolinių ginklų bandymus.

Čia buvo įvykdytas pirmasis JAV vandenilinės bombos bandymas. 1954 metais su-sprogdintas ginklas buvo stipriausias per visą Jungtinių Valstijų istoriją.

Šių žalingų bandymų Maršalo Salų gyventojai iki šiol nepamiršo ir dabar ketina nubauti didžiąsias branduolines pasaulio valstybes, rašo „Lietuvos rytas“, remdamasis „The New York Times“.

Neįtikėtinas bandymų mastas

Nauji branduoliniai ginklai po Antrojo pasaulinio karo prie Maršalo Salų buvo bandomi nuolat. 1946–1967 m. čia buvo detonuoti 67 branduoliniai ginklai.

Nuo to laiko salos ir žmonės pasikeitė, o branduoliniai ginklai tapo jų istorijos dalimi.

Maršalo Salų Respublikos užsienio reikalų ministras Tonis deBrumas per naujausią Branduolinių ginklų neplatavimo sutarties aptarimo konferenciją paklausė dalyvių, kiek iš jų yra savo akimis ma-

tę branduolinio ginklo detonavimą.

Tokį įvykį buvo matęs jis vienintelis. 1954-aisiais, būdamas devynerių metų, T. deBrumas žvejojo kartu su seneliu prie Likiepo atolo (koralų sala su lagūna viduryje) – vienos iš Maršalo Salų.

Jo senelis užmetinėjo tinklą, kai staiga visas dangus sušvito ryškia raudona spalva.

„Viskas paraudonavo: vandenynas, žuvis, dangus ir mano senelio tinklas. Ir mes buvome per 200 mylių (321,9 km) nuo sprogdinimo vietos, – pasakojo užsienio reikalų ministras. – Tai nepamiršamas prisiminimas.“

Pradėjo tarptautinę kovą

Vandenilinės bombos su-sprogdinimą stebėjęs T. deBrumas kartu su seneliu netrukus pradėjo tarptautinį protestą prieš branduolinių ginklų bandymus.

Per visus metus, kai JAV vykdė ginklų bandymus, Maršalo Salų gyventojai patyrė didelę žalą ir jonizuojančiąją spinduliuotę.

Tiesa, JAV valdžia išsiuntė daugybę gyventojų iš Bikinio ir Enivetoko atolų, kad šiose salose galėtų netrukdomai vykdyti savo bandymus.

Tačiau žmonės vis tiek patyrė didelę radiaciją. Salose netrukus prasidėjo apsigimimai, moterys susilaukdavo neįgalių, neišnešiotų, neišsivysčiusių ar negyvvų kūdikių.

Po branduolinio ginklo bandymų kilęs pasipiktinimas ir radiacijos pasekmės lėmė didžiulį pasaulinį judėjimą ir spaudimą JAV, Sovietų Sąjungai bei Jungtinei Karalystei pasirašyti 1963-ųjų Ribotą branduolinių bandymų uždraudimo sutartį.

Dokumentu buvo uždrausta detonuoti branduolinius ginklus vandenyse, atmosferoje ir kosminėje erdvėje.

Vėl atsidūrė dėmesio centre

Dabar visų dėmesys vėl krypta į Maršalo Salų gyventojus. Valstybės vardu iškeltos dvi bylos: viena – JAV federaliniame teisme prieš Ameriką, kita – Tarptautiniame teisingumo teisme prieš visas

devynias branduolines pasaulio valstybes.

Ramiojo vandenyno valstybė pateikė ieškinį JAV, Jungtinei Karalystei, Prancūzijai, Rusijai ir Kinijai už nesugebėjimą panaikinti savo branduolinių arsenalą – mat to reikalaujama Branduolinių ginklų neplatavimo sutartyje.

Maršalo Salų ieškinyje kaltinamosiomis taip pat minimos Indija, Pakistanas, Šiaurės Korėja ir Izraelis.

„Pernelyg daug metų šie apskritojo stalo neplatavimo derybininkai ignoravo balsus tų, kurie žino geriausiai, – pažymėjo Maršalo Salų užsienio reikalų ministras T. deBrumas.

„Mūsų bendras tikslas turi būti ne tik branduolinių ginklų plitimo sustabdymas, bet ir taika bei saugumas be jų. Tik taip bus sustabdytas įsuktas laužomų pažadų ratas. Niekas negali ramiai veidu ginčytis, kad 16 000 branduolinių ginklų yra tinkama priemonė pasauliniam saugumui užtikrinti“, – kalbėjo T. deBrumas.

lrytas.lt

Sukurta išskirtinė vėjo jėgainė: gamina elektrą, nors neturi sparnų

Vėjo jėgainė. © Stopkadras

Ispanijos bendrovė „Vortex“ sukūrė unikalią vėjo jėgainę „Vortex Bladeless“, kuri gamina elektrą net ir neturėdama sparnų. Iš tolo didžiulį šparagą primenanti jėgainė energiją generuoja išnaudodama sukurius, atsirandančius vėjui aplenkiant kliūtį – šiuo atveju ją pačią. Pučiant stipriam vėjui, jėgainė virpa.

Vėjo kelyje atsiradus bet kokiai kliūčiai, už jos susiformuoja vilnijantis sukury. Ši problema įvairių sričių inžinierių kamavo ilgus metus – dėl tokių sukurių kartais netgi griūdavo tiltai. Tačiau „Vortex Bladeless“ inžinierių

suprojektuota jėgainė sukurį išnaudoja kaip privalumą. Pučiant vėjui, visa jėgainė ima sinchroniškai virpėti ir taip gamina energiją.

Siauros kūgio formos jėgainės pagrindinės sudedamosios medžiagos yra anglies ir stiklo pluoštai. Prie konstrukcijos pamatų įrengti magnetai sustiprina virpėjimo efektą nepriklausomai nuo vėjo greičio.

Gamintojų teigimu, naujas „Vortex Bladeless“ jėgainės įrengti kainuoja gerokai pigiau negu įprastas vėjo jėgainės su sparnais. Jų priežiūra taip pat kainuoja mažiau, nes jėgainė neturi mechaninių

dalių, kurios nusidėvėtų dėl trinties, kaip nutinka įprastų sparnų atveju. Be to, tokia jėgainė yra visiškai tyli.

Vis dėlto skeptikai pažymi, kad tradicinės, savo patikimumą jau įrodžiusios vėjo jėgainės yra aukštos ir todėl gali „pagauti“ vėją tokiam aukštyje, kuriame jis pučia laisvai. Anot jų, pažeme pučiantis vėjas susiduria su įvairiomis kliūtimis, todėl sunku patikėti, kad vos kelis metrus virš žemės pakilusi jėgainė galėtų būti tokia pat efektyvi kaip ir 100 m aukščio jėgainė.

„Vortex“ kompanijos atstovai teigia, kad jų sukurta jėgainė gali prisitaikyti prie bet kokio vėjo greičio. Tačiau kol kas naujoji jėgainė daugiausia buvo bandoma tik dirbtiniame vėjo tunelyje. „Vortex“ Ispanijos laukuose neseniai įrengė pirmuosius bandomuosius prototipus, tačiau iki šiol bandymų atlikta mažai ir galutinių išvadų daryti dar negalima. Ir nors kol kas naujoji jėgainė revoliucijos pasaulinėje energetikoje nesukels, vis dėlto ji yra įdomus eksperimentas, įrodantis, kad vėjo energetika gali vystytis įvairiausiomis kryptimis.

www.technologijos.lt

Ar Lietuvos žmonėms kelia pavojų miškų gaisrai prie Černobylio?

Pastaruoju metu daug nerimo Lietuvos gyventojams sukėlė informacija apie gaisrus miškuose Černobylio zonoje, Ukrainoje, kurie Černobylio avarijos metu buvo užteršti radioaktyviosiomis medžiagomis.

Turimais duomenimis, miško gaisras, kilęs šalia Černobylio atominės elektrinės, lokalizuotas ir grėsmės plitimui nėra. Šiose teritorijose nuolat budi sustiprintos pajėgos ir pastoviai stebimi radiacinės būklės pokyčiai. Jokių radiacinio fono padidėjimų nenustatyta.

Pagal hidrometeorologinius duomenis, šiomis dienomis, kai buvo užregistruotas gaisras miškuose šalia Černobylio, vėjo greitis tuose kraštuose buvo labai mažas, todėl net ir esant palankiai vėjo kryptčiai dūmai Lietuvos pasiekti negalėjo.

Radiacinės saugos centras nori nuraminti susirūpinusius gyventojus, kad net jei ir

pasiektų dūmai Lietuvos teritoriją, pavojaus žmonių sveikatai nebūtų. Taip pat norime atkreipti dėmesį, kad nereikia taikyti jodo profilaktikos, nes dūmų sudėtyje negali būti radioaktyvaus jodo, gali būti tik radioaktyvaus cezio pėdsakai. Remiantis 2002 metais vykusią gaisrų Briansko srityje patirtimi, radionuklidų lygiai dūmuose, pasiekusiuose kaimyninių šalių teritorijas, buvo labai žemi, neturėjo įtakos gyventojų sveikatai.

Lietuvos Respublikos teritorijoje nuolat veikia Aplinkos apsaugos agentūros valdoma Radiacinio monitoringo ir ankstyvojo perspėjimo sistema. Šios sistemos stotys, išdėstytos visoje teritorijoje, matuoja gama dozės galią. Duomenų kitimą gali stebėti bet kuris gyventojas Aplinkos apsaugos agentūros internetinėje svetainėje (žr. Radiacinio monitoringo stočių duomenys). Jei bus pastebėta padidėjusi gama dozės galia ar oro tarša radioaktyviuoju ceziu, gyventojai apie tai sužinos per visuomenės informavimo priemones ir bus nedelsiant pateiktos radiacinės saugos rekomendacijos. Minėti duomenys taip pat yra patalpinti Radiacinės saugos centro svetainėje adresu **www.rsc.lt. (RSC)**

Dulkes nupūtus: 1915 metų balandis–birželis

● **Iš Lietuvos. Plungė, Telšių apskr.** Nuo pat pradžios karo kunigaikštienė Marija Oginskienė Plungėje įtaisė sužeistiems kareiviams ligonbutį [ligoninę]. Ligonbučiui pavedė vaikų prieglaudos namus. Vaikus auklėti išdalijo po kaimus ūkininkams. Vaikų auklėtojas padarė gailėstingosiomis seselėmis. / *Rygos garsas, 1915 04 02, nr. 37, p. 3*

● **Lietuvoje. Pikeliai.** Mūsų miestelis bei kampelis tarsi visų užmirštas, tarsi jo nėra. Bet mes, pikieliečiai, gyvuojame kaip tūkstančiai kitų žmonių. Viskas būtų gerai, kad geresnį kunigą turėtume. Dabartinio kunigo rūpestis tik žmones barti už pirmeiviškų [progresyvių] laikraščių skaitymą. Kartą jis, paliepęs užrakinti pilną bažnyčią žmonių, tokių graudingu balsu apie bedievytę pasakė pamokslą, kad net klausytojams šiurpuliai per nugaras ėjo. Bet nieko negelbėjo: kas skaitė, taip ir tebeskaito pirmeiviškus laikraščius ir knygeles. Dėlei to žmonės pradėjo kalbėti, ar tik kunigėlis nebus susirgęs. Be to, dar žmonės (žinai žmones, jie visko prasmano) drąsiai ir atvirai daug kalba apie kunigėlio santykius su vargonininkiene ir skalbėja... / *Rygos naujienos, 1915 04 11, nr. 15, p. 1*

● **Lietuvoje. Žagarė.** Mūsų merginos prasimanė naują madą: sveikindamos vaikus, duoda tik vieną pirštą. Vaikiniai iš pradžios buvo pradėję pykti, bet merginos paaiškino, girdi, vieno piršto padavimas sveikinantis reiškia: tave vieną turiu, tave vieną myliu. Ko tik tos merginos neprasimano!? / *Rygos naujienos, 1915 04 11, nr. 15, p. 2*

● **Karo atbalsiai pajūrio Kurše.** Pajūrio Kurše ligi pat Liepojaus aiškiai girdimi armotų šūviai. Prožektorių šviesa tankiai matoma iki 20 varstų [apie 21 km] tolimu nuo jūros. Ypačiai didelių įspūdį prožektoriai daro į mažiau žinančius kaimiečius. Vienas Rucavos kaimietis, naktį važiuodamas pajūriu į Liepoją, labai nustebo, kad ūmai apie jį „pasidarė taip šviesu kaip rojuje“ (kaip jisai pats išreiškia savo įspūdį nuo prožektoriaus), ir ilgą laiką stovėjo vietoje manydamas, kad jau atėjo paskutinė pasaulio valanda. / *Rygos naujienos, 1915 04 11, nr. 15, p. 3*

● **Paskutinės telegramos. Vyriausiojo vado pranešimas balandžio 16 d.** Nemuno šiauriuose priešakinės priešininko dalys, perėjusios Raseinius, ba-

landžio 15 dienos rytą priėjo Dubysos liniją. / *Viltis, 1915 04 17, nr. 85, p. 4*

● **Vokiečiai Lietuvoje. Šakių apylinkė, Naumiesčio apskr.** Vasario 22 d. nuo Sudargo atėjo į Šakius vokiečių ulonų batalionas su viena armota ir kulkasvaidžiais. Jų vadas majoras Knoblauch įkyrėjo labai savo žiaurumu. Per dienų dienas girdėjosi jo garsus šauksmas miestelyje. Ką gi sakysi, kiek turėjo pritirti nemalonumų gyventojai, kad koliodavo kuo bjauriausiais žodžiais savo artimuosius valdinius. Vienas kareivis, negalėdamas klausyti jo „komplimentų“, apsisuko ir sau nuėjo. Kareivis buvo jau ant gatvės užsisukimo, o majoras, delnus pridėjęs prie lūpų, vis rėkė. Vokiečių kareiviai sakydavo, kad pirmiausia, kai gaus eit į mūšį, nušaus įkyrėjusį jiems majorą. Po aštuonių dienų viešpatavimo garsus majoras iškeliavęs buvo, kaip girdėtis, į Simną, bet jam nelemta buvo Simno pamatyti, nes Naumiestyje pamišęs buvo nugabentas Berlynan. / *Viltis, 1915 04 22, nr. 89, p. 1*

● **Iš Lietuvos. Vilniuje** lietuviams pabėgėliams buvo paskirta Bonifratrų bažnyčia, kurioje buvo sakomi lietuviški pamokslai. Pereitą nedėdienį [sekmadienį] žmonėms susirinkus, pradėta sakyti lenkiškas pamokslas; lietuviai manė apsirikę ir išėjo iš bažnyčios, kurioje nebeliko beveik nei vieno žmogaus lenkiško pamokslo klausyti. / *Rygos garsas, 1915 05 14, nr. 54, p. 2*

● **Vilniuje. Sieliai.** Neries (Vilijos) ir Nemuno upėmis leista jau varyti sieliai. Neryje sielių leidimas prasidės gegužės 17 d., Nemune gi tik gegužės pabaigoje. Pirmiausia varomi bus tik kuro medžiai, nes didieji miestai jų visiškai pristigo. / *Lietuvos žinios, 1915 05 15, nr. 54, p. 2*

● **„Pačiupinėk ir vėl padėk!“** Atsitinka kai kada, jog bomba ne visados sprogsta, kad ir pačiupinėta. Ir aš turėjau gan nemažo išgąščio, pasibaigusio vien tiktai juoku. Nuėjau aptiekon. Sėdžiu, šnekučiuodamas apie politiką (kas dabar nepolitikuoja!?). Šta ineina stora moteriškė, linksmi pasako „pagarbintą“ ir paduodama aptiekoriui krepšį taria: „Atnešiau tamstai gastinčiaus!“ [dovanų]. Jau jis buvo beimaš ir klausias: „Ką?“ – „Ogi radau savo pamiškėj bombą ir atnešiau tamstai.“ Aptiekorius tik tai šast už prieangio kaip žvynė [žiurkė], aš gi šmaukšt už šė-

pos kaip vijūnas [pyplys – nedidelė žuvis]. Gaila, kad niekas mūsų nenufotografavo šituo laiku! Ir šaukiame bobai iš už užlandų: „Ar pasiutai, boba! Veikiaus šauk policiją! Neliesk! Sprogs! Tesižino jiel!“ Boba, žiūrėdama į mus, stebisi išvertus akis; turbūt manė, jog mes iš proto išėjome, jei bijome tokių niekų kaip bomba. Atėjo policija ir šnairuodami paėmė „gastinčių“ ir kur ten išnešė jį ir paskandino vandenin. (...) Dabartiniais laikais reikia labai atsargiam būti ir pamesti savo senoji mada „pačiupinėk ir vėl padėk!“, nes pačiupinėtas daiktas gali taip pačiupinėti, kad ir savo kaulų nebesurinksi. *Kun. A. Bublys / Rygos garsas, 1915 05 26, nr. 59, p. 1*

● **Lietuvoje. Utena, Kauno gub.** Per Devintines mūsų bažnyčioje laike sumos nežinomas vagis, V. Šidlauskui karštai besimeldžiant, išpjovė kelinių kišenių ir pavogė 100 rub. pinigų. V. Šid. rengėsi arklį pirkti, tad kad pasisektų gerą arklį nusipirkti, pasiryžo bažnyčioje pasimelsti. Dabar vargšui nėra nė pinigų, nė arklio. Lai būna pamokinimas visiems, kad su pinigais neitų į bažnyčią. / *Rygos naujienos, 1915 06 06, nr. 23, p. 1*

● **Mūsų žinios apie vokiečių buvimą ir veikimą Lietuvoje.** (...) Dubysos krantai dabar liūdnai atrodo: sudeginti visi malūnai, daug iškirsta ant krantų medžių, jais užversti į Dubysą takai; po krantus boluoja kareivių kapai, pažymėti žemais kryžiais; nors gegužės mėnuo, nečiulba čia kaip kitamet lakštingalės, nesilanko žmonių būriai, vien kur ne kur maudosi nuvargę kareiviai ir plukdo savo žirgus. Jei čia išmėtytos kulkos sudygtų, tikrai per tokį tankumyną ir zuikis nepralįstų. Anot kareivių, Dubysa – tai antroji Bzūra [Vyslos intakas]. *Padubysio gyventojas / Rygos garsas, 1915 06 06, nr. 64, p. 1*

● **Volgos bangomis.** (...) Pavartykite, paskaitykite tuos laiškus, rodos nerassite ten skundų, aimanavimų, o tik rasite kažkokį šaltą, ramų, sustingusį pasakojimą apie baisiąsias žmogaus tragedijas, apie kančias, rodos tik šioje valandoje pakeliamas, apie neišverktas ašaras, apie naujus lietuvių kapelius kai kur tolimuose rytuose, Volgos, Obio, Irtyšo pakraščiuose... Taip, šių upių pakraščiuose mūsų tauta naują kryželį kelia! Tebūnie dar vienas skaudus lapas mūsų istorijon įrašytas.

Nepamirškime šių kryželių, ne-

pamirškime šių lapų, kaip neturime pamiršti dviejų marmuro kryžių-paminklų jau seniai Kazankos pakraštyje, Kazanijos priemiestyje bestovinių. Neturime tų kryžių pamiršti, bet vienas jų su parašu *Jonas Juškevičius/Rašytojas Lietuvos/1815–1886* – perskilęs nuo viršaus, ir rūdys baltą marmurą ėda, vis labiau jį vanduo, karštis ir šalčiai plėšia; antrasis gi su parašu *Sacerdos Antonius Juszcwicz Letuvensis 1819 Junii 4 natus, 1880 octobris 20 mortuus** – gerokai į šalį pakrypęs. Jei nebus pataisyti, tai vienas tų paminklų gali visas perskilti, ant-rasis gi ilgainiui gali sugriūti. [* Kunigas Antanas Juškevičius, lietuvis, gimęs 1819 birželio 4 (pagal Grigaliaus kalendorių 16), miręs 1880 spalio 20 (lapkričio 1); 1990 abu broliai perlaidoti Veliuonoje.] / *Lietuvos žinios, 1915 06 07, nr. 64, p. 3*

● **Iš visur.** Lodzijoje, kaip pasakoja pabėgę iš ten žydėliai, žydų sinagogon neseniai buvo inėjęs Vilhelmas* pamaldų laike, joms pasibaigus pasakė žydams pamokslą, kurį užbaigė žodžiais: „Žydai! Jūs laukiate mesijos. Taigi mesija – tai ašen. Ašen esu Jehovos (Dievo) siųstas jūsų išgelbėti.“ Žydėliai labai nustebo dėl tokio „mesijos“, manydami, bene trūksta jam kai ko galvoje. [* Vilhelmas II – paskutinis vokiečių imperatorius ir Prūsijos karalius.] / *Rygos garsas, 1915 06 13, nr. 67, p. 3*

● **Lietuvoje. Nemunėlio Radvilis, Panevėžio apskr.** Birželio 5 d. Latvelių sodžiuje iškrito tiek sniego, kad galima buvo rogėmis važinėti. / *Lietuvos ūkininkas, 1915 06 18, nr. 22, p. 196*

● **Karo vaizdai. Kareivio tarnas.** Vieną tamsią naktį paklydo mūsų kareivis, nuo savųjų beeidamas, užlipo nepasergėjęs [nepastebėjęs] ant miegančio vokiečių sargo kareivio; šis atbudęs ir pamatęs prieš save rusų kareivį sušuko: „Stop, šautuvą šalin!“ – „Iš kur išlindai, mulki? Rankas aukštyn! Jeigu neiškelsi, šausiu!“ – atsakė mūsų kareivis, taikindamas į jį savo šautuvu.

Vokiečių kareivis, pamatęs, jog blogai, drebedamas kaip epušės lapas nuo išgąščio tarė: „Susimildamas, nešauk, ką paliepsi – išpildysiu!“ – „Tai vėsk mane į mūsų poziciją.“ – „Gerai!“ – atsakė vokiečių kareivis. Visą laiką drebedamas, vokieitis atvedė mūsų kareivį į mūsų poziciją. Ten jį išklausinėję paleido, ma-

tydami vargšą labai nusigandusį. *Jonas Gasiūnas / Rygos garsas, 1915 06 18, nr. 69, p. 2*

● **Vilniaus kronika.** Kasmetinė gėlių ir sėklų mugė pas Šv. Jono bažnyčią birželio 24 d. bus ir šimet. / *Viltis, 1915 06 21, nr. 138, p. 2*

● **Mūsų žinios. Karo atsitikimai.** (...) Kurtuvėnų miestelio taipgi nebeliko. Bažnyčios stogas nudėgė. Klebonas Rakauskis ir prikalbinėjamas vis spiriasi sakydamas: „Aš juk ganytojas, o ne samdinyš – liksiu su verkiančiomis avelėmis.“ Vokiečiai viską nuo jo atėmė, ir maisto neliko, net Mišių vyną išlakė. Bet šis, išgavęs tris vyno butelius nuo vokiečių kareivijos kapelionų, toliau Mišių auką švenčia. (...) / *Rygos garsas, 1915 06 22, nr. 71, p. 2*

● **Iš Lietuvos. Sodžius ir sodiečiai. Apsa*, Zarasų apskr.** Žmonės čia daugiausia berods vartoja gudų kalbą, paskiau lietuvių, lenkų. Bet, tiesą pasakius, nė vienos dorai nemoka. Jų kalboje tikra anarchija! Jei kalba kuria nors iš jų, tai iš kitų pasigauna ištisus žodžius. Pavyzdžiui: „Mnoho ryby oko-lo dumble.“ (Daug žuvies prie dumblynės.) Ir tokių žodžių tikra begalė. Kartą nusistebėjęs man iš jų kalbos ir priminus, jog čia turbūt gyventojai lietuviai, man gudiškai rimtai atsakė: „Tut naša Litva druhaja.“ (Čia mūsų Lietuva kitoniška.) Dvasiškiams atsieina [tenka] sumaniai taikintis prie žmonių, kad jie suprastų juos, – tenka vartoti jų barbarizmus. Ir tai nekaip sekasi. Pamokslai čia sakomi lenkiškai, lietuviškai tik didesnėmis šventėmis. Paprastais sekmadieniais lietuviams tik Evangelija teskaitoma. Žinoma, kad tokioms aplinkybėms esant jų tautinis padėjimas [padėtis] visai liūdnas: jei kurių ne suvis pamiršta gimtoji kalba, tai jie bent pusiau nutautę. [* Apsas (brus. Onca) – iki 1795 LDK miestelis, 1843–1915 priklausė Kauno gubernijai; dabar miestelis Baltarusijoje, Breslaujos rajone, 16 km į rytus nuo Lietuvos sienos.] / *Viltis, 1915 06 27, nr. 143, p. 1*

● **Visokios žinios. Alus vietoj vandens.** Trūkstant vandens ir prasiplatinus ligoms, Vokietijoje manoma padaryti viso alaus rekvizicija [atlygintinis nusavinimas ar laikinas paėmimas] armijos reikalams. Bavarų korpusui jau dabar daroma alaus rekvizicija po 250 vagonų kas savaitę. / *Šaltinis, 1915 06 30, nr. 29, p. 176*